

Friedersdorf. I forgrunnen Bernhard von der Marwitz med 4 barn av første ekteskap. Maleri av K. G. Pfannschmidt omkring 1860.

Astrid Marie Betty Hjort (1896-1948)

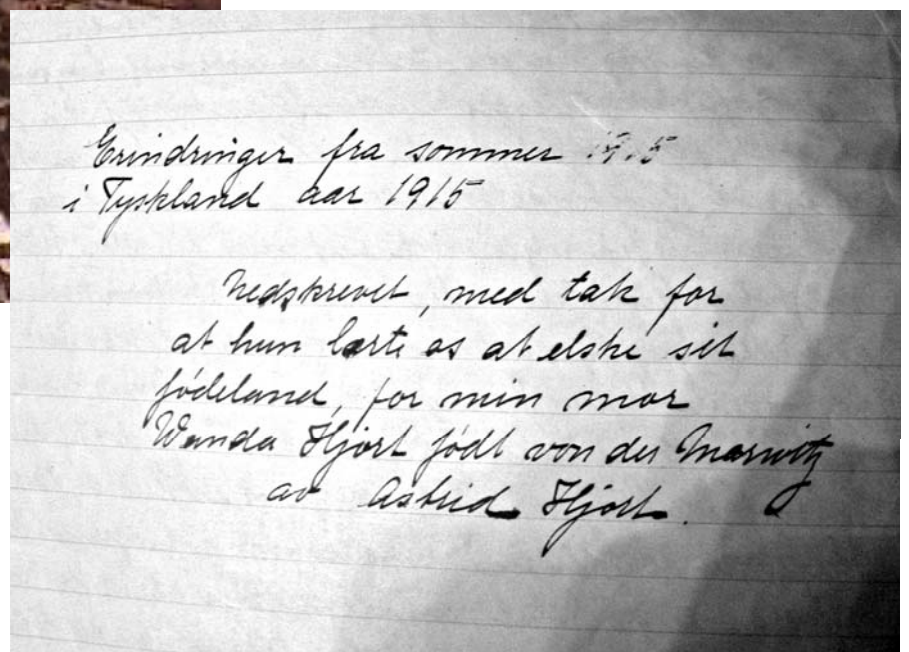
Erindringer fra sommer 1915 i Tyskland

Skrevet til sin mor Wanda Maria von der Marwitz (1868-1952) hjemme i Norge.

Skannet av Regina Hämmerle hösten 2014

Samme tekst finns i en tysk variant som har blitt rettet av Wanda Maria.

E-book: enevold@falsen.se

Erindringer fra sommer 1915
i Tyskland

nedskrevet, med tak for
at hun lærte os at elske sit
fødeland, for min mor
Wanda Hjort født von der Marwitz
av Astrid Hjort.

I Landsbykirken.

Klokken var otte. „Krigsbetstunde“. Jeg gik i mørket gjennem den gamle park til kirken, efter klanken av kirkeklokkerne. Ved den lille sidedør brændte en petroleumslampe, som kastede et usikkert skjar borten uden. Hængsomt steg jeg op de flate, hvitsteurte trappetrin, som førte til familiestaden. Jeg var allene i den altan eller avlukke som hadde vært familiens stads i mange hundrede aar. Jeg satte mig paa en av de gamle hviryggede stoler med brodet vaaben paa lænne, satte benene paa skammelen og greps en av de gamle, tykke salmebøker som laa foran mig. Idetsamme begyndte blasebalgen at knirke og løren satte i med forspillet paa det gamle orgel. Jeg saa fra min stads end i kirken, som bare var oplyst av skærmyls i to lyskeroner og enkelte somaa armlysestaker langs væggen. Lyserne blafret naar nogen kom ind, og store, rare skygger krojs oppefor væggen, saa de gamle familieportretter omgitt av uthugne figurer og ornamentter syntes at bevæge sig. Det buete tak laa næsten i mørke; det var koldt, jeg kullet mig bedre ind i mit tæppe og saa ned. Kvindesiden var

helt fuld af søkkladte stikkulur. Jeg saa bare
et par lyse hatter ellers var halt sort og hvitide-
lig. Ingen høit brodet som om de var svært høit,
Endre skinet bent frem for sig. Det var blake,
alvorlige ansigter, mange bedækket med enkedor.
Paa mandssiden sat enkelte gamle mænd, et
par konfirmander og en soldat i feldgraa med
armur i bind. Ved siden av det gamle argel
stod skolebarn og sang. Salmen: Befie du dine
Wege, var sunget til ende. Paa altret brandte to
høie vokalys i tykke messingstaker. Presten greps
den gamle tykke bibel og begyndte at læse, han
maatte holde boken helt indunder lyset forat se.
Han læste av anden Moseloke det 14 Kap. fra det 10. kap.
den enkle og smukke skildring om Israels folk i
ørkenen som blir forfulgt av Pharaos. Og folket ropte
og sa: Var der ikke grave i Egypten, siden du har
bragt os bort forat dø i ørkenen! Et barn hostet,
ellers lydløs stillet. Presten fortsatte: "Du Herr wird
für euch scheitern, und ihr werdet stille sein." Og
videre at Israels folk vandret gjennem det Røde
Hav, og at alle egypterne brøken. "Und das Volk
fürchtete den Herrn und glaubte ihm und seinem
Knecht Mose." Amen. - Presten la boken fra sig, foldet
hænderne og ba en bøn for studienagten til lands, vandre

og luft, og at Herren maatte berøre alle dem i
menigheden som om stod i kamp, og tviste alle
dem som traadte mistet sine tjær i krigen. Til slut
sa han et par enkelte mindelord om en ung bond-
gut som netop var faldt. - En kvinde bukket
voldsomt, det var den faldnes mor. Noget andre
sat med hændene eller lommetørkleddet for ansigtet
og skævet med at holdt graaten tilbage. Presten læste
velsignelsen med udbredte arme og derefter fader-
vort, ved „ti dit er riket“ spillede orglet med, men
utenom skolebarnene var der faa som sang. Til slut
fulgte salmen: „So nimm denn meine Hände und
führe mich, bis an mein seelig Ende und ewigliches“.
De sidste toner var dækt hen. Presten laa paa tæne
foran alteret med hovedet i hændene, menigheden sat
urørlig med bøjede hoveder, en gammel kone bad halv-
hvølt, en anden graat. - Lutt efter litt miste de sig
og gik nedover midtgangen som var av gamle
ævselte mursten, bestrodd med hvid sand.
Messingtallerkenen ved indgangen klirret sakte
naar et jernestykke blev lagt paa den. Derover
spilte med begeistring: „Eine feste Burg ist unser
Gott“, som utgangsalmene. - Hysene blæst og det
var som om den gamle oldfar nikket med sit pa-
sykdekkete hoved. Sjængeleken som hang ned fra

taket, lyste hvit gjennem halvmørket. —
Den sidste gamle kerne var gaat ut og kvi-
kjuren begyndte at slukke lysene; da riste ogsaa
jeg mig og forlot kirken. De ~~te~~ farvede glasvinduer
lyste mellem den lette grønne efen paa kirke-
væggen. Himmelen var ommaadd med millioner
af stjerner og en stor, kold maane kikket frem
bak kirkespiret. De aldgamle lindetræer løftet, bun-
sunkene i andagt sine grene mot himmelen.
Jeg gik bortover veien til det gamle slot som syntes
alt som i maanestrimlet, eller ruget det over gamle
minder? Et vindpust brakte det lange sort-hvide
flag i bevægelse. Det var hængt ut av et loft-
vindu ved en seisonmelding om formiddagen.
Foran mig paa græsplainen stod en rad med
grønne kanoner erobret i tredveaarskrigen. Paa den
anden side av huset var der ikke græsplainen som ellers, men
bærre og potesaker. I landsbyen var bare enkelte
vinduer oplyst, folk gik tidlig iseng, og petroleum
var dyrt. En lysstribe fra et litet hvitt hus spejlede
sig i gaarddammen. Et netspill holdt. Det var en
ny fædrelandssang som spillet, en gutteherrens
sang om kvadet: „Haltet aus, haltet aus in Sturm-
gebraus.“ —

Handsbystskildringer, sommer 1915 paa et
fommerste herregods.

Vi skulde netop til at ruse os fra frokostborden, da piken kom og meldte at gaardbestyreren ogjerne vilde snakke med fru. Hun viste mig, rask og energisk og gik ut. Efter en stund kom hun ind igjen og spurgte om jeg vilde vare med ut paa marken. Hendes mand var i krigen og hun maatte som saa mange andre derinde, gjore hans arbejde ved siden av sit eget. Jeg gjorde mig fortistand, tok tykke støvler paa og gik til forraadskammert. Der stod min tante i sportsdragt, tykke støvler, en stok i haanden og fetthal paa hodet. En jæghund og en brun dachsel sat ved siden av hende, logret med halvm og saa forventningsfuld ut. Hun inspiserte i gjentagende ar sylteglas. Der stod ogsaa til kjøketent. Den svare komfur stod full av gryter; ved midnet sat to piker og pillt epler, en anden rullet en honden unge krigsgartneriske bragte netop ind en kurv med Indfaldne epler. Under talat svirret der masser av fluer. Et barn laa ved i en krukke og ventet paa suppe til sin syke mor. Min tante snakket med alle, tok i gryter og fater.

anvordnet og ga besteder. Vi gik med i kjælderen
hvor en kone skurte ut borden hvor der skulde
nedlægges griselabber. "Frak til russerne" fortæller
te min ledsagerste. Endelig kom vi ut paa gaar-
den. Her var det stort liv. Det hadde lange vandr-
regninger, men var det ^{et} par dages solskin, saa
alle arbeidet anstrenget. Frak gaa kommet ind. Et
fuldpakket las kom netop ramlende ind
paa gaarden trukket av tre heste. Flot og paa
paa lasset sat en fjirtenaars gut. En lyst lug
littet frem under en lille straalet. Han
gik i en marsch, smeldte med pisten og spar-
ket takten med sine bare ben. En mand og en pige
lasede av et las med grønt fôr til kyrne. En anden
drov ut en svart faareflokk; en hvit, ilter hund
løp gjæffende rundt flokken og jaget dyrene sam-
men. Vi gik ind i smidjen, hvor en gut stod
og trak i blasebelgen, mens en kraftig mand slug
paa en jernring. Han tilste da vi kom og
smilte saa de hvite hendene lyste i det mørke
ensigtet hans. Han var en av de 30 russiske
fanger som arbeidet paa godset. Smidjen var
den mindste av de mange bygninger der i en
firkant dannet den ene av de to store gaardspladser.
Vi gik forimot den ene laave, hvor russiske

fanger i bringraa dragter og polske slatte-
folk holdt paa med arbejdet. Der stod to
vogne i laavens midtgang, to mand stod paa
hvert lass og ag skakket af kornbundterne til to
andre som tok imot, disse gav igjen vider til
to polske kerrider som la ned bundterne. Kerriderne
hadde brogede forklær paa hovedet og øreringer, arbej-
det gik meget raskt og uten stands. Pude paa jorden
stod en landstammemand med gevær paa ryggen som
oppasser for russerne. Snæsti laave holdt to mand
paa med at reparere kærkemastinen. Min tante
smakket med de fleste, roste litt og skjændt litt, vi-
genting undgik kunde.

I den store hestehage borte gaarden, hadde
den gamle kusk og hestepodrætter drevet ut alle
folene. Der var omkring 16 stykker ute, de løp om-
kring, vakkert sig i solen og syntes at føle sig vidunder-
vel i solskinnet. Den gamle mand var i sit aller-
bedste humør både fordi hans kjære heste kom
ut, fordi solen gjorde hans gigtrækkende ryg saa
godt og fordi han netop hadde faat brev fra
sin søn i Frankrig. "Tank han Wilhelm er blitt
opsynsmand i et stort meieri som vi har sat
i gang igjen," fortalte han fornøiet, og klappet
en polk paa halsen. Han holdt hele tiden øie med

folene, han var litt ræd at træffolene skulde
falde og slaa sig siden det var saa glat og sølt.
Jeg løbket paa hestene og drog frem sukker av
lommen. De dristigste tok ogsaa av haanden min,
men et par av de yngste skrak til naar jeg rakte
ut haanden, gjorde et par kaate byks løstover, satte
saa glubadelig berune haardt i bakken og blev
stærende. En gammel hysse la sine bakker
og saa vidt ut da jeg nærmet mig folen hundes.

Paa bakket i størkeredet stod tre smaa storker
og gjorde flyreforsøk, idet de gjorde smaa hopp
ret iniret og flakset medvingerne. Storkuford-
drone spankulerte ounde paa et jorde og saa efter
mat. —

Vigik videre og ut paa markene.

Foran os laa smaa bakker og høider bevekset med
sukkerroer, som med sin stærke, grønne farve lysti
mot den blaas himmel. Veien var frygtelig sølt efter
de sidste tidens regn. De dype tyulspær var brune
vandpytter. Langs veikanten vokset korn-
blomster, valmier, kamull og unyan. Vi møtte
flere vogne, fuldpakket med korn, og i det
fjerne saa vi det travle liv som utfoldet sig
ved kornet, som stod opstillet i lange ræder bort
over uendelige flater. Flere vogne stod med bestemt
mellerrum efter hverandre. Paa hver vogn stod

to piker og pakket kornbønderne som blev
sagt af de to russere. En bred russisk kjorte
hestene eller mulaslene. Efter hver vogn kjorte
en gut eller pike en stor rind som satet sammen
det kilometerblende korn. Til venstre stod en stor
aapen laave, dit kjorte vognen av rognene, de
andre kjorte til gaarden. Vi var nu naadd helt
fjern. Arbeidet gik fort, sikkert og stille, arndt av
piskeromeld og de omvotone rop: "byæ" til hestene.
To skjægede landstormmand med gvar paa ryg-
gen og pipe i munden gik omkring og passet
paa. Russerne var for det meste hvit, lys og stærke,
disse kom fra Sibirien; resten var smaa mørke
med skjæve øine og utstaaende kindben. Alle var
klædt i en slags bungee uniform, med skappestørde,
og sin uniformslue paa hodet. Tolken var en liten sort-
smusket jøde. Russerne fik en liten daglin, hvorfor
de kunde kjøpe sig hvad de vilde, jeg saa f. eks en
som hadde sort-hvit-røde bakseseler med et litet
bilde av Hindenburg paa. De saa alle svart unge ut
og var, efter eget sigende gift omkring alle sam-
men. De var meget gla i stærke farver, og søte
saker, meget godmodig og meget barnlig. En
hadde saaledes en dag kjøpt min tante et bilde av
sin kone. Han hadde netop faat det sendende og spurgt

kunde straalende, om ikke hun syntes at hans
kom hadde fin kjole! —

"Hei du, ser du ikke at du pakker aldeles
skjæpt," ropte min tante, "og din onastkin ser
ikke ordentlig," fortsatte hun til en gut som kjørte
vognen, "du faar se at faa rettet paa det." En
landstormmand kom hen og spurgte om russerne
kunde faa ^{vætt} vatter, der var saa mange kistler i kor-
net, saa fingrene blev saa saare. "Jeg skal se om
jeg kan faa hos kjolemanden." Tak, og manden gik
videre. Vi fortsatte ogsaa. Jorden var blot saa
vognkjulene sank dybt i. Hestene trak saa de var
aldies skraa i ryggen, og guttene som kjørte smeldte
med pisker og ropte "hja." "Ser dere ikke at det er
for tungt for dyrene, pak omindre paa næste las og
kjør heller to gange." Vi kikket indom seeren og gik saa
Gymnons mod landsbyen. Vi kom forbi det hus hvor
de polske folk bodde. Disse pleier at komme til Tysk-
land hvert aar til aarrum; i dette aar hadde de ikke
kunnet reise hjem igjen paa grund av krigen. De var
altaa bliet boende der, hadde spart mange penge og
litt efter litt antat tysk kladedragt og stikker.
Vi var indom et uebbils forat se til et nygt barn
og gik derfra, op den solite landsbyggate til det hus
hvor russerne bodde. Det var et rodt murstens-

hus med jernsprinkler for vinduerne og slaaer
som kunde sættes for dørene om natten. Udenfor
var der opført et skur af brætter hvor der var to
store boder og banker. Her spiste de som regel om
dag. Vi kom ind i en liten gang, paa hver side for-
ke en dør til russernes værelser, ret frem en dør til
kjøkkenet. Vi kikket ind i russernes værelser. En ubyrd
soveplads med uldtapper, endel banker og bord, en omgang
de brogede billeder paa væggene, det var det ind-
tryk jeg fik, for jeg trak hurtig hodet tilbage paa
grund af den generende stank som slug os indte.
Alt saa ordentlig ut, men trots reglementert ren-
lighed var luften ikke at forelive. Kjøkkenet var
et stort idsted med to ubyre kobberkjæller som
kunde heves op og ned ved hjælp af en kjetting
og en binse, da de fulde kjæller var altfor tunge
til at løftes. To unge koner holdt paa at lave ma-
ken. Den ene havde sin mand i krigen, den anden
var krigsente. Min tante havde givet dem dette arbejde
for at hjælpe dem over krise-timer. Dagens kost var
lyk erteruppe med poteter, tejd og grøntsaker oppi.
Vi smakte begge to, det var svært godt og kraftig.
Min tante gik hit hver middag for at kontrollere
om maten var god. - Bortenfor kjøkkenet var
spisekammeret. Lange brune brød laa udsolde

hverandre og paa et fat utallige tykke stykker
brød med brunt paa. Entelte dage fik de
"pflaumenmus" paa. Dette skulde fungere
med sig til mellemmat, men som regel spiste de
det op med det samme, at gjørme paa ma-
ten saa lange nytes de var forneget. —

Vi gik hjem. En liten gut stod paa et
bass med sten, en hvitgul, dunket økse var spændt
for. Han fyldte ut druller i veien og rødnet av gla-
de over den ros han fik. Faren var i krig, og han
arbeidet for sin mor. — Da vi kom ind paa
gaarden gikk vi indom smedkvarterstedet. To
mand arbeidet herinde. „Maa Ewald, hvordan
gaar det," sa min tante til den ene som holdt paa
at lave en stige. „Jo tante, udmerket," var svaret.
Vi gikk hen til ham og beundret hans arbejde. Han
smilte av glede og gikk hen forat hente noget
andet han hadde lavet, og da jeg saa jeg at han
hadde en stor fot paa hvilken han saavidt kunde
gaa. „Krigsinvalid," sa min tante uti. „Hjemkom-
men fra lazarettet, selv borde, kom han en dag til
mig og ba om arbejde. Han orket ikke slaa sig til
ro og han høre paa sin invalidiserente. Jeg lot ham
begynne her, han har aldrig smirket for, og du ser
det gaar godt. Forleden dag fik han ogsaa under-

retning om at han havde faaet gjenkøbt. Han
er altid gla og fornøiet trots sine stadige smærter."

Posten var netop kommet inde; det
var en af dagens store begivenheder, især fordi den
sidens krigens begyndelse havde kom en gang om
dagen. En stabel breve, mest forretningsdokumenter,
laa og ventet paa min bankes skrivebord. Han saa
hurtig paa utengaa skrifterne og smilte straalende
da hun opdagede et feldpostbrev. "Endelig", utbrød hun,
stak brevet i lommen og gik ind paa sit værelse forat
ordne sig til middagen. Lidt efter kom piken og
meldte at smaten var serveret. To piker ventet op,
Ljivuren var ogsaa i krigen. Inuus var isjorte ringte det
paa telefonen, en dame fra nabogodset vilde ha
et raad i et landbrutespørgsmaal. Efter middagen
lask vi avisen, min bank hadde det vanskelige hverv
at læse gjennem de talrige forordninger og raad; derefter
gik hun ind i sit værelse forat broli litt, jeg stodes til
se inuus. — Det var ikke stikke lange før jeg høit hørte
de gaa ut i jorden forat snakke med forskjellige folk
paa gaarden. Saa kom der en kom med et barn som
hadde vundet i halson. Ingen var indtullet i sjuler
og toiklar og saa yderst forgrædt og ullykkelig ut.
Efter mange omstalelse lyshedes der min bank at
fåa hende til at gaae og se i: "å". — Derpaa gik hun ind

til medicinskabet og hentet en flaske gurgle-
vand og en klud, guttepercelepapir og et fløvels-
stykke til omslag. Han viste og forklarte hvordan
hvordan hun skulde bære sig ad. Idetsamme gik
doen op og en opsynsmand kom ind med en
russe som havde en stem overkepingen. Da hun
hadde fat av den skidne forbindelse, somst saast
saa godt som umulig og skulde til at lægge ny ban-
sage paa, saa russeren pludselig sit smil til at
stikke hele fingeren i munden. Han saa ydrest
forbauset ut da hans sykepleierske rev ut kanden
hans og skyndte paa ham. — Pludselig ringte det
paa telefonen. Telefonskriveren meddelte at en ny
festning i Rusland var indtaget. Stor jubel. Flag
stjæbt sammen med alle pikene op paa loftet
og hængte ut flaggene, og litt efter litt kom det en
flag efter det andet frem i landsbyen. Da russerne
saa de uthængte flag, tv de og sa at flaggene vel
var blit vante og skulde tørres. De trodde frem-
deles at de blev loiet for det tyske folk av myndighu-
terne, likesom for dem i Rusland, og at den russiske
„Dampswalze“ snart vilde inestrafte. —
Kaffebordet stod dækket paa altanen brov fra
man saa ut paa parken med de store plainer og
de deilige gamle træer. En ringte klokken uti paa

gaarden som kaldte folkene til kaffe. Vandet surret
i thekjedlen. Paa bordet stod en tallerken med krigs-
brød, som smaker aldeles udmerket, og en anden tal-
lerken med kaviar. Desuden var der smør og onar-
melade. Efter kaffen skulde vi kjøre til en nabo-
landsby hvor min tante skulde snakke med en prest.
Inns vi opstod hørte vi at vognen kjørte for. Litt efter
saw vi i den lille bekvemme vogn. Vi to foran og kusk-
bak. Han var nok saa gammel og i tjensten bar siden
krigens begyndelse, da de to andre var blit indkaldt.
Han hadde en onarslidde og vilde vist ikke kunde holde
ut lange. Min tante vilde da ansatte en av de unge
polske skattefolk. De er meget larevenne, steller godt
med dyrene og gjør sig pent. I det hulletaget kunde man
se de mærkeligste kurker overalt. Gamle, krubryggede,
skjægede onand, som var avdanket for lange siden,
men som alle vilde tydlige til sigin da krigen kom,
og ganske unge gutter som ansøngte sig for at se
sking og vordig ut. — Min tante kjørte selv og
trausne danset utaalmodig, halvt i skridt gjennem
landsbyen, hvor alle unge og folk i aldre hilset. Her-
ne var for unge og fine til at kunne benyttes i krigen,
det var jo nok saa heldig. Utu paa landeveien sette
de to brune i et rasket trav. Paa venstre side var kom-
kjort ind og langt borte holdt folkene paa med ind-

Kjøringen. Paa høire side var kornet ikke slået
endda. Vindmøllen dreist langsomt paa sine støv-
ringer, mølleren stod i sin hvite dragt paa trapp-
avsatsen og skulde utrops til at bau med en fuld sæk.

- Vi kjørte gjennem et par landsteder, overalt
var flag uthengt, og saa kom vi gjennem en deilig skog.
Min tante saa sig stadig om og sammensnøret andre
folks arbejde med sit eget. Det var en hvile for hende
at kjøre slik. Efter en times kjørel kom vi dit vi
skulde og kjørte ind i en liten gaard. Paa venstre
side saa uthusene, paa høire det lille hvitmalle huset
bevokset med vin, mellom klaser blade saas store,
tunge halvmodne klaser. Foran huset var ingen bed
med stauder og gammeldags rose. Bedene var kan-
ket med guldbrunne studenttblomster. Ved siden av
trappan som var bevokset som et lysthus, stod en
lav hvit bank. Vi steg ut og overgav tømmerne til
kusken. Idetsamme ble husdøren åpnet og en hvit-
huarst mound med hvitt skjag traadte ut. Bak ham
stod en liten dame med hat ansigt og arbeidslidte
hender. Hun gav et litet utrop da hun sa os og
glattet sit haar og rettet paa sin bluse mens hun
gikk ned trappen. De bleit meget kjæbelig paa os
og hun gjorde tusen unskyldninger fordi hun hadde
forglemt paa, og fordi hun saa saa uordenlig ut, -

men hun hadde saa masse at gjøre! I det samme
kom to unge piker fra haven, klædt i store fattede
og birkelar paa hovedet, mellem sig bar de en stor
karr med parrer. Det var døtrene i huset. Efter
vi hadde talt paa hverandre, gik prestens med
min tante ind i huset og jeg med fru og hende
der døde ut i haven. - Presten eide et lille
gaardstykke som hørte til prestegaarden, og preste-
fruen fortalte at de om aar i krigen, hun hadde
en fjortenaars gut og en jente som greit blev
stillet. Gutten meget kornet, tanket, kjørte det
i laden og pløiet jorden efterpaa. Han var saa
flink og selvsendig at han stode taalt nogen ind-
blanding og jenten greit fjøst, gruen og huse-
ne naar hun stode hjælp til paa marken. Dø-
rene stelte den store have. De undkyldte sig fordi
den saa uryddig ut og fordi den overalt var saa
fuldt av ukrudt, men de klarte ikke at luke og
maatte lovsig seg med at gjøre det viktigste. De
fleste kras i haven var frugtblar og naar paa
parrerne blev gruen trykket saa langt med
av frugten at man maatte lovsig seg naar man
gik paa veien. Det var saa megen frugt at døtrene
ombrent ikke klarte at høste den. I aarene vokst
ukrasset prodig opp og i bedene lykte ^{de} fruktligste

blomster omkaps. Overfor husveggen og en
lang lauvveg voksede vin, og saa den var utrolig
vdeget saar. Jeg maatte smakte paa alle rister
ar den. Frugten blev dels solgt, dels givet til
egne brug og sidst, men ikke mindst sendt til
lazarettet. Pak huset saas taarnet paa den ald-
gamle binding over kirke. En kom min tante
og prestens ut, hun hadde snakket med barn om
en prest hun skulde ansette ved sin kirke. Og her
og saa hun hadde beundret at frugten kjorte vi
avgaarde igjen.

Vi kjorte ogs foran turugaarden i Lunde-
byen da min tante gjern vilde hilse paa fruend.
Hun var en ekte pommersk gudsfrue, kraftig og
energist, som helt gik op i sit husst. Hun
hadde hu sinnes og en svigerinn i krigen. De to
kom naturligvis indpaa hus og gaard. opremaal.
Fru a. E. fortalte at hun daglig kokte og bakte for
omtrent 70 mennesker, da hun kokte med for sine
sunneste fanger i sit kjokken. — Underveis
hjemover spurgte jeg min tante hvordan hun kom-
de holde ut at arbeide slij. "Baade jeg og alle andre
her paa landet er glu over alt det arbeide vi har, vi
faar simpelthen ikke tid til at tenke paa om man
og sinnes i krigen, og om aftenen er jeg ialfald saa

brat at jeg sovur med engang. Men du maa
ikke tro at jeg er meget vidde flink, det er om-
ge som giver meget mere. Her i kvartetten er der f. eks.
en ganske ung frue paa tyve aar, hendes mand
er faldt og hun besidder hele godset alene uden
gaardsbestyrer. Men der kunde vi paa marken
i sin lille rogn, eller til hus, allerede klokken 4
om morgenen. Du var det en stor stolthed og
glæde at vi kun fra byerne bort-pædreland til
seiren ved at opretholde dets landbrug, og lyk-
kes det os efter ønske, saa kan vi jo troe at naar
krigen er forbi. Du har vi ikke lov til at være
brat. Jeg følte mig saa liten og ynkkelig der jeg
sot, og saa hundrende paa min tagre siddekan-
sat.

— Vi maatte hjem til aftens-
Gaardsbestyreren lot sig onnde forat arlagge
rapport og forat vi at kusserne hadde spungt om
at paa fr næste aar, som var helligdag for dem.
Hvis det var pent var vilde de arbejde, hvis det
var stygt vilde de gjerne ha fri. - Min tante end-
vilest og vi satte os til aftensbordet. Da vi var
færdig tok vi lampen med og satte os paa
altanen. Det var en mild aften med en liten
meane bak bakroame. Vi tok ut avisene og
krigskartene og skrevet op alle nye navne. Piken

kom ut med et brat kvæpaa der stod et fat
med ribs og tallerkener, og sa at en kom vilde
smukke med fruen. Denne reiste sig og blev borte
en lang stund, da hun kom igjen var hun meget
alvorlig. Hun hadde netop faat underretning at
hendes eldste søn var faldt og var kommet først for-
tælle det og søke løst. — Gæstebuden reiste sig og
sa godnat, hun stod op, klokken fem hver morgen
og var snart borte, vi to gik ned i haven. Det
blev skubt en ugle og en flagermus fløj borte over
trøerne vov og ind mellem træerne. Det lugtet av
vord og roser. Med et høit vi fløsternig sang,
det var russene. En kraftig stemme sang solo, der
efter svarte resten i chor. Det var en sang med u-
endelig mange vers og en uendelig trist melodi med
rare Chormer. Vi stod og lyttit en stund. I en
høit høit vi en mundharmonika som spaltte: "Voh
katt' iinen Kamraden." Det var igjen en av
dine underlige kvætranger som slug en saa ofte
nu i denne tid. —

Før vi gik og la os, satte jeg mig til flyge-
let og spilt litt som jeg pleit at gjøre hver aften.
Tante Elisabeth sat stille i en stol med haanden for
anene. Jeg spilt nogen smaa Preludis av Chopin og
anden sats av Sonate Pathétique. Hun sat usvørlig

og lot musikken føre hende ind i en anden verden.

Tidlig næste morgen kom en pige ind til min tante, hun gjorde enaar uskyldniver, - men russerne vilde ikke arbejde. Min tante riste sig og drog op jalousien. En bud-rolstrakte gled ind i værelset og sømaa blaue flækker blev synlig mellem de bladens grønne træer. "Jeg sa jo at de skulde faa fri hvis det var stygt nok, og idag er jo det 'deiligste' ølskin?" Gaardsbestyreren har ogsaa sagt det," sa piken, "men de vil ikke hvis paa ham; han vil ikke hvad han skal gjøre med dem." Si fra mig at det giv mig ordet, men hvis de ikke vil arbejde, kan de heller ikke faa middagsmat." Piken gik, og da vi kort efter saa ud paa gaarden, maadest russere forbi og ut paa marken! —

En dag jeg gik gjennem landsbyen, saa jeg en
ung kone staa og skylle poteter under pumpen.
Et lille barn krabbede i sanden ved siden af hende.
Jeg standst „Goddag fru Winther“. Hun saa op og
rørte haanden paa forklædet „Goeddag“. „Hvordan
har de det, har de hørt noget fra Deres mand?“
„Ja jeg hører da fra ham næsten hver dag - men“,
og hendes stemme blev usikker og ansigtet alvor-
lig „han hører ingenting fra mig.“ „Skriver de
saa sjelden da?“ „Jeg skriver hver dag, og du gaaet
har jeg sendt ham ogsaa som han ikke har faaet.“
„Da maas de vel ha skrevet fejl adresse, det er jo
na værsikelig at buste disse franske navne,
ikke sandt?“ „Jo, men jeg har skrevet akkurat slik
som det staar paa hans breve. Han skriver til mig
hver dag, han finder altid tid, selv om det er lidt
får et angreb skriver han omens de andre spiser
om han ogsaa da kommer til at gaa uten mat
efterpaa. Og naar han lykkelig har overtaatt et
angreb, saa skriver han igjen.“ Jeg saa paa hende
de omens hun smakket. Det var en høj, kraftig kvin-
delse med en masse lyst haar som sat i en kerus
hvit øyru paa hodet og som falett med rundt de
bruke ansigt i en mænde smaa krøller. Hun

stod og trak i forklæmmingspen mens hun talte.

"I dag skriver han; nu er det over 14 dage siden jeg hørte fra dig, du vet ikke hvor frygtelig det er. I dag kom feldposten. Med lysende øine og bankende hjerte hørte jeg paa utdelingen, men der var ingenting fra dig. Hvis det ikke var fordi det er krig, saa skulde jeg gaa tur fra Frankrig og hjem paa min ben, bare for at se dig og den lille." Hun rødmede da hun sa dette og et langsel-

fuldt smil kom frem i de blaa øine. "Du skal se den feldposten som har bat deres breve med, har bat vanskeligheder underveis, kanske han dagen efter har faat flere av deres breve paa en gang."

"Ja det har jeg ~~en~~ ogsaa tænkt paa," sa hun og løftede barmen, som ubaalmodig trak hende i skjæftet op paa armen. "Jeg vilde bare ikke han skulde tro at jeg ikke skriver," forbattede hun og strøkte den lille over barmen. "Lærer det hos han nok ikke?" klistet jeg smilende og ga hende haanden til farvel.

Hun smilte ogsaa, tok batten med protokoll i den andre haand og gik henimot sit lille røde mustenshus med den grønne bank og et par sol-sikker foran. Barnet hadde lægt armen om hendes hals og sit lyse hode indtil hendes. Saaledes forsvandt de ind i huset. —

En

eftermiddag, en ukes tid efter gik jeg gennem
landsbyen. En mængde barn lekte ved creekanten.
En liten gut med feldgras hue fraan hoved og tra-
abel, myntes at indta den kommanderens stilling.
Gutterne marscherte i gleder og sang, "over die
Kandwete kommt", smaa pikene saa paa og kriti-
serte. En gammel bedstemor sat paa kærskelen til
et litet hus og skubtet paa en lang gaa solda-
terstrømpen mens hun holdt et maalkent ois med
barnene. Da kom fru Wintker ut forat bente ind
sin lille pige som sat i en blaamallet voagn som
to smaa pikene trak. "Haa har deres mand bitt
avogt fra dem", ropte jeg. Hun straalte. "Ja, bente
han fik alle brevene og pakkene paa en gang, og
nu faar hun ogsaa regelmæssig brev hver dag." Et
baade han og hun var gla behøvet jeg ikke at
spørre om. "Jeg skulde ønske han kom hjem, ser
hun gludselig stille. "Im er det snart et aar siden
han reiste, og da var den lille bare et par uker
gammel, han langter saa ofte at se hende. Trov de
støtte han faar permission en gang?" —

Den aftenen fortalte jeg det til min tante
og den neste dag avogt et brev til komman-
danturen hvor hun utba ferie for sonderen
Wintker. Hun hadde, naar de ikke allerede hadde

gjort det, opnaadd ferie for omkring alle de folk
som arbejdede hos hende. Forstoen saa var der
ikke mange som ikke haaddet det allerede
en gang, selv om det bare var et par dage forst
hjælpe sine hustruer og kvinder med aarben.

Da jeg en tid efter var reist derfra
fik jeg en dag et brev fra min tante hvori hun
fortalte: "Tank Winthor har gjort gennemsigtig.
En aften haaddet der banket en gaae hos fru Win-
thor og haaddet fortalt at hun haaddet siddet sammen
med en Winthor gaae toget fra Berlin, og om
ikke det var hendes mand." Hun guldte den
fremmede til side og loj ud at hun var borte landet.
vener og lide i aarben gaae en feldgaae soldat -
sin mand! - Du kan ikke tænke dig de to un-
ge folks lykke og glæde. Skakker det bli forfærd-
lig tungt for hende naar han drager argeardes
lagin. Den anden adskillelse er endda værre end
den første!"
